خوێندنەوەیەکی سیمیۆلۆژی- هێرمۆنۆتیکی بۆ بارگە سیمانتیکیەکانی ڕەنگ لەلای (قەرەنی جەمیل)

د. جەزا بەکر

ئەم نووسینە هەوڵێکە بۆ خوێندنەوەیەکی (سیمیۆلۆژی- هێرمۆنۆتیکی) کارە هونەرییەکانی هونەرمەند قەرەنی جەمیل لەچوارچێوەی تەکنیك و ڕەنگ و ستایڵی کارکردنی هونەریدا

١- چاوپیاخشاندن:

وەدیهاتووە بەڕەنگێکی مەیلەو خاکی تێکسچەر زبر بونیاتنراوە، لەپێناو دەرخستنێکی تەعبیری و چاوەکی جودا. لەبەرئەوە (وەدیهێنەر) ڕوکەشە وێنەییەکەی لە میانەی بەکاربردنی ماتریاڵ و کەرەسەی تردا چارەسەر کردووە، وەکو گیراوەی قورس و خەست لەگەڵ ماتریاڵی دیکەی وەکو بزمارو خۆڵ. تاکو جۆرێك لە (خۆوەڕایی) پەیڕەو بکات. بە ئامانجی تێپەڕاندنی (دیاریکراوەکان) بەرەو (نادیاریکراوەکان).

بەمەیش نیشانە گەلێکی زۆر و جۆرەها فۆرمەڵە کراوی نامۆی لەسەر شێوەی کونیلەو چاڵی ڕەشباو، لە بەشە جیاوازەکانی سەر رووکەشە وێنەییەکە نەخشاندووە، ڕوخساری ئەم شوێنەوارە قووڵانەشی لە میانەی ڕەنگی تۆخ و تۆناتەکانیەوە دیاریکردووە، لەگەڵ چڕکردنەوەی پەڵە ڕەنگی سپی لە دەوروبەری لێواری ئەم شوێنەوارانەدا. بەتایبەتی شوێنەوارە گەورەکە، کە بەقەوارە گەورە دیارەکەی، سەنتەری وە دیهاتووەکەی دەنوێنێ. لەکاتێکدا شێوەیەکی کەڵلەسەر ئاسا، کە بەلیتە داپۆشراوە، لەنێو یەکێك لەو شوێنەوارانەدا بە دیار دەکەوێت، کە دەکەوێتە لای سەرووی چەپی رووکەشە وێنەییەکە.

٢- دەستنیشانکردنی ڕواڵەتەکان:

جوگرافیای ستاتیکی و تەعبیری ئەم وەدیهاتووە چاوەکییە، لە دوو یەکە بونیاتنراوە. ئەوانیش (فەزا) و (نیشانەکان) ە. کە لەسەر رووکەشە بینەییەکە کەڵەکە بووە، بەجۆرێك (فەزای هەمەکی) وەدیهاتووەکە بووەتە بەرزی و نزماییەکی ڕەنگی کلس گرتوو، کە لە میانەی بەکاربردنی چەندین چین لە گیراوەی خەست و چڕ چارەسەر کراوە. لەکاتێکدا سستەمێکی نیشانەیی (سیمانتیکی) لەسەر جەستەی وەدیهاتووەکە بەدیدەکرێت، بەمەیش بازنە گەورە ڕەنگ تۆخەکە وەك (نیشانەیەکی دال)، لەڕێی پێکهاتە جیاوازەکەیەوە بۆتە (سەنتەری ڕوداو).

کە لێوارەکانی بە بزمار بونیاتنراوە. لەکاتێکدا لێوارەکانی ئەوبەری بەچەند پەڵەیەکی سپی داپۆشراوە، کە کردویەتیە (کۆدێکی) کارا. لەبەرئەوەی ئاماژەیەکە بۆ کۆدەکانی دیکەی دەوروبەری. وەك کەڵلەسەرە مرۆییەکەی کە بە ماتریاڵی نامۆ داپۆشراوە. کە ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە کاتێکی زۆری بەسەردا تێپەڕیووە، لێرەدا بونیاتی ڕەنگەکە تایبەتمەندی تەعبیری خۆی هەیە، بەجۆرێك فۆرمی شوێنەوارو ڕەنگە پرژاوەکان دەلالەتێکی ڕەمزییان لەخۆگرتووە، وەك ئەوەی لە هەمبەر گۆڕی بەکۆمەڵدا وەستابین.

وەدیهێنەر ئەرکی دووبارە بونیاتنانەوەی ڕواڵەتەکانی بوون دەخاتە ئەستۆی (سیمانتیکای ڕەنگەکان)، بەوپێیەی کە ڕەنگەکان بۆخۆیان میکانیزمێکی هزرین بۆ گواستنەوەی سستمی وێنە (دال)، تاکو بیانگۆڕێت بە بەهایەکی سیمانتیکی وەها کە پەیوەستێت بە (جیهانی نەمریی و ناهەتایی)، پێ بەپێی تایبەتمەندیتی تەعبیری سستمی فۆرمەڵە کردنی وەدیهاتووەکە.

وە لەم خستنە ڕووەوە دەتوانین ئەم خشتەیەی لای خوارەوە بخەینە ڕوو بۆ دیاریکردنی نیشانەکانی نێو ئەم وەدیهاتووە چاوەکییە:

ڕەنگ:

فەزا ڕەنگێکی خاکی نیشانەیەکی ڕەمزی/ ئاماژەکردن بۆ سروشت

شوێنەوار تۆخ نیشانەیەکی ڕەمزی/ ئاماژە بۆ ڕوداوێك

پەڵەکان سپی نیشانەیەکی ڕەمزی/ ئاماژە بۆ شوێنەوارێك

فۆرم:

کەڵلەسەر خاکی **+** سپی نیشانەیەکی ئایکۆنی/ ئاماژە بۆ مردن

بزمار کۆلاج نیشانەیەکی هاوەڵ/ ئاماژەیەکی تەعبیری

٣- شیکارکردنی نیشانەیی:

(نێرەر) لەم وەدیهاتووە بینەییەدا، جەختی لەسەر چۆنێتی چارەسەرکردنی ڕوکەشە وێنەییەکە کردۆتەوە، کە لەمیانی بەکاربردنی ئامرازو ماتریاڵ و تەکنیکەوە بە ئامانجی گەیاندووە، کە ئاماژە بە جۆرێك لە تەعبیری (لەخۆوەڕا) دەکات، ئەمەش بۆ خۆ دوورخستەوەیە لە بەها ئەقلیەکان، بەجۆرێك نزیکبۆتەوە لە ستایلێك کە ناوزەد دەکرێت بە (وێنەی دیوار)، بەو مانایەی لەیەك کاتدا پێداگری لەسەر (پێداویستیە ناوخۆییەکان) و (ڕێکەوت) کردووە. چونکە ئەو شوێنەوارەی کە لەسەر ڕوکەشە وێنەییەکە بەجێهێشتووە (وێنە) نیە، بەڵکو (ڕووداوە)، چونکە (نێرەر) ویستویەتی نواندنی ئایکۆنی و باوی شتەکان تێپەڕێنێت، لەبەرئەوە پەیوەست نەبووە بە فۆرمەوە یان ئاماژەیەکی دیاریکراوەوە، بەهەندی ئەوەی کە گرنگیداوە بە ڕەنگ و میتۆدی پەیڕەوکراو لە بەکاربردنی ڕەنگی گوزارشتخواز لە (جوڵە - ئەکشن). کە پریەتی لە هێزی هەڵچون و لەخۆوەڕایی، بەجۆرێك پەنای بردۆتە بەر تەکنیکی جودا. کە پشت بە دانانی چینی ئەستوور دەبەستێت لەڕێگەی بەکاربردنی گیراوەی چڕ لەگەڵ مەتریاڵی نامۆدا، تاکو دواتر چینێکی لێدەکاتەوە یان لێهەڵدەکۆڵێت بە شێوەیەکی (لەخۆڕاوە) لە میانی ئامرازێکەوە، دواتر ڕەنگە مەتریاڵی دیکەی خستێتە سەر ڕوکەشە وێنەییەکە، کە بەهۆی بەکاربردنی ئەم تەکنیکە پێشنیار کراوەوە، لە پاشماوەی شوێنەوارێك دەچێت وەکو (دیواری دێرین) یان (زەوییەکی کاولکراو) یان گۆڕستانێکی داخوراو لەنێو لمی بیابانەکاندا، کە زەمەنێکی زۆری بەسەردا تێپەڕیووە، ڕەنگە (ئاسۆی چاوەڕوانی وەرگر) ئەم ئاماژە سیمانتیکیانە بە جۆرێك لە شوێنەواری دێرین و داخوراو ڕوشاندن و هەڵکەندن

یان شوێنەواری گۆڕێکی بە کۆمەڵی پاش ڕووداوێك بخوێنێتەوە، کە بە کاریگەری سروست یان هەر شتێکیتر بێجگە لە هەندێك شوێنەوار چیدی لێنەماوەتەوە.
ئەم نەخشاندنە ڕەنگییە سیمانتیکیە پڕ ئەکشنە، وێنە داخوراوەکانی سەر دیواری هەندێك لە ئەشکەوتەکانی قۆناغی بەردینی نوێمان وەبیردێنێتەوە سەرباری ئەوانەش (نێرەر) لە میانی کاراکردنی گیراوە سپیەکەوە جەختی لەسەر لێواری ئەو شوێنەوارانە کردۆتەوە، تاکو بەها تەعبیری و چاوەکیەکانی کاریگەرتر بکات، و وا لە (ئاسۆی چاوەڕوانی وەرگر) دەکات کە بەشوێنەواری ڕوداوێکی کیمیاوی لەسەر جەستەی سروشت بێتە بەرچاوی، ڕەنگە بەهای بنەڕەتی و سیمانتیکی ڕەنگ لە نێو کۆی ئەم وەدیهاتووەدا ئەوە بێت کە جەخت لەسەر هەڵچوونە ڕاستەوخۆ نادیاریکراوەکان بکاتەوە، بە مەبەستی نزیکبونەوە لە حاڵەتەکانی ئەودیو (فۆڕمە)وە.
نادیاریکراوی و دورکەوتنەوە لە هەر(فۆڕمگەراییەك)، کە پێویستی بە خێرایی جێبەجێکردن و وەشاندنی پەڕەمووچ هەیە، بۆتە هۆی بەدیهێنانی جۆرێك لە تێکەڵاوی و ئاڵۆزی بینەیی، بەو پێیەی (نێرەر) هەر خۆ بەستنەوەیەك بەشتە (دیارو ئایکۆنیەکانەوە) یان (هەر بیرۆکەیەکی پێشوەختەوە) ڕەتدەکاتەوە. بەڵکو زیاتر خۆی داوەتە دەست خەسڵەتەکانی (ئەکشن) و (سیمانتیکای ماتریاڵ و ڕەنگەکان).
وەدیهێنەر. لە میانی خەسڵەتەکانی (بێ فۆڕم، ئەکشن، لە خۆوەڕایی) بەرەو ڕەهەندێکی بێکۆتاییمان دەبات، کە خۆ دەئاخنێتە نێو ڕێبازەکانی (پۆست مۆدێرنە)وە، بەتایبەتیتر (ئەبستراکت ئێکسپرێشنیزم)و تێزە بوێرەکانیەوە، بە مەبەستی کاراکردنی ڕوکەشێکی بینەیی بزۆك، بەجۆرێك کە خۆ لە وێناکردنی باو بەدوور بگرێت، بەڵکو پێشەنگی دەداتە بەکاربردنی هەموو ئامرازێکی دیکەی وەکو وەشاندنی خێرا و ماتریاڵی نامۆو چڕو ئەستوور. وەدیهێنەر دەیەوێت ژیانێکی بینەیی تایبەت ببەخشێتە ڕووکەشە وێنەییەکە، بە ئامانجی ئازادکردنی وزەی سیمانتیکی ڕەنگەکان ئەمەیش لەڕێگەی چڕکردنەوەیەتی، ڕەنگ وەکو کردەیەکی ئەکشن و بزۆك بووەتە ناوەڕۆکی (بابەتی سەرەکی) ڕوکەشە بینەییەکە، کە گەلێك بەهای سیمانتیکی لێکەوتۆتەوە، کە پەیوەستە بە جووڵەو کەڵەکە بوونی چینە ڕەنگیەکان لەنێو بونیادی فۆڕمەڵە کراوی وەدیهاتووەکە.
ئەم خەسڵەتە، سیمانتیکیە بینەییانە وای لە (نێرەر) کردووە کە بە ئاوایەکی ئاڵۆزو سستمێکی دژوار مامەڵە لەتەك وێنا زهنیەکانی خۆیدا بکات، کە زیاتر پشت بەستە بە(نەست) وەك بزوێنەرێکی بنەڕەتی بۆ فۆرمەڵە کردنی وێنە سیمانتیکیەکانی، کە لەوانەیە لە ئاسۆی چاوەڕوانی وەرگردا، وەکو کەللەسەرێك یان شوێنەواری ڕوشاندنێك یان هەر شتێکی دیکە خۆ بنوێنێت. بەڵام بەکاربردنی ئەم ئاماژانە لەسەر ڕوکەشە وێنەییەکە پێداویستیەکی ناوەخۆی خودی (وەدیهێنەرن)، بەپێی گۆڕاندنی نواندنە ئایکۆنیەکان بەرەو نێوکۆی ئەبستراکت، لە پێناو تێکدانی سستمە باوەکان و کردنەوەی ئاماژەکانی ڕەنگ وەك بونیادێك بۆ هێرمۆنۆتیکایەکی کراوە، یەکێك لە ئەگەرە هێرمۆنۆتیکیەکان بۆ خوێندنەوەی کۆدە سیمیۆلۆژیەکان وەك شوێنەوارو بزمارو ڕژاوە سپیەکان لەسەر ڕوکەشە بینەییەکەو سەرجەم ئاماژەکانی نێو ئەم جوگرافیا داخوراوە، لەو ئەشکەوتانە دەچێت کە بونەتە جێ نزرگەی ڕۆحەکان.

بەمەیش سیمانتیکای ڕەنگەکان چێژی یاریکردن و دۆزینەوەو ئازادی ڕاڤەکردن (هێرمۆنۆتیك) دەبەخشێتە وەرگر، پەخشکردنەوەی ڕەنگە پرژاوەکان لەنێو ئەم وەدیهاتووەدا، کە بواری قوتاربوونی لە کۆت و بەندی عەقلانیەت دراوەتێ، ڕێگای خۆی لەنێو (کەینونەی ڕەنگدا) دەبینێتەوە، بەهۆی بزاڤی ناوخۆی ڕەنگ و ماتریاڵە خەستەکان. وا دەخوازێت کە وەدیهێنەر بەهاکەی لەنێو بونیادی ڕوکەشە وێنەییەکە وەکو کێڵگەیەك لە خۆڵ و زەوی سووتاو دیاریبکات، وەك ئەوەی کە گوتاری ڕوکەشە بینەییەکە لە ئاماژە گشتگیرەکەیدا بریتیە لە (سروشت). بەواتای پێداویستی گەڕانەوە بۆ شێواندن و پەخشکردنەوەی ئازادانەی (دالەکان) و داپۆشینی ڕوکەشە بینەییەکە بە ماتریاڵی نامۆ، جۆرێکە لە دۆزینەوەی پەیوەندی هونەری لە نێوان (ڕەنگ/ ماتریاڵ).

گوتارە هونەرییەکە، دەمانباتەوە بۆ مێژوویەکی دێرینی سەرەتاکانی دروستبوونی گوندە کشتوکاڵیەکانی کوردستان، کە ڕەنگە ئەمە بۆ خۆی ئاماژەیەك بێت بۆ پەیوەندی مرۆڤی کورد بە خاکەکەیەوە، بەجۆرێك بیرۆکەی بە پیرۆز گرتنی هێزە میتافیزیکیەکانی لێدەخوێنرێتەوە، ئەو هەموو شتێك لە سروشت دەخوازێت لەپێناو ئەزموونە بینەییەکانیدا، ناوەستێت و ئەزموونەکانی لە میانی بەکاربردنی ماتریاڵی نامۆوە بەردەوامن بۆ ئافەریدەکردنی ڕوکەشێکی هونەری.

بەمەیش چەمکگەلێکی جودای لە دیدگاو ئەزموونەکانیدا پەیڕەو کردووە، کە ڕەهەندێکە بەرفراوانی بەخشیوەتە چەمکەکانی لە پێناو تێپەڕاندنی تەکنیکە باوەکان لە نێو گوتارە هونەریەکەیدا. ئەم ڕیزبەندیە بوێرانە ناعەقلانیە فۆڕمەڵە کردنی ڕوکەشە وێنەییەکەی بەرەو کردنەوەیەکی سیمانتیکی وەها بردووە، کە بارگە سیمانتیکیەکانی ڕەنگ تیایدا تا ئەو پەڕی توانا دەتەقێنەوە:

لەبەرئەوە تێگەیشتنمان لە وێنەو ڕەنگەکانی نێو بونیادە بینەییەکە، بە خوێندنەوەی (ناوخۆی) تێکستە هونەریەکە دێتە دی، تاکو هەژموونە دەرەکیەکان بدۆزینەوە. ئەو هۆگر بووە بە بەکاربردنی گیراوەی خەست و ڕەنگەکان و بارگاویکردنیانی بە ئاماژە سیمبولیەکان وەك تەعبیرێك کە زیاتر دەرهاویشتەی ستاتیکای نیگارکێشانی پۆست مۆدێرنەیە. لەبەرئەوە پێویستە ڕاڤەی مەدلولەکانی ڕەنگ بکەین، کە ڕەنگە بیرۆکەی بەکاربردنی ڕەنگەکان بە ئاماژەیەکی هزری پەیوەست بێت بەو گوتارە شێوەکاریانەی کە ئاڕاستەی جیهانی (ڕەها) کراوە.

کە هەژموونی هەیە بەسەر ڕووداوە گەردونیەکاندا بەهەموو دیاردەکانیەوە. کە ڕەنگە هەندێك وێکچوو لەنێوان گوتاری تەکنیکی ئەم وەدیهاتووەو گروپی (بارمتەکان)ی هونەرمەند (فۆترییە) دا ببینینەوە، کە تەکنیکێکی تایبەتی پەیڕەو دەکرد ئەویش تەکنیکی بەکاربردنی (گیراوەی خەستە).

لەبەردەم ئیشکالیەتی کردنەوەی کۆدی ڕاڤە کردن لەنێو ئەم وەدهاتووەدا. پێویستە لە سستمی سیمانتیکی ڕەنگە سپی و بزمارەکان و شوێنەوارەکانی دیکەی بگەین. بەتایبەتی بونیادی ژێرەوەی تێکستەکە، کە ئاماژەیەکن بۆ وەزیفەی ئەم نیشانە ڕەنگیانە، بەوپێیەی کە ئەم نیشانانە هەژمونیان هەیە لەسەر ڕوکەشە وێنەییەکە، ئەمە بێجگە لەوەی کە بونیادی ژێرەوەی تێکستەکە، ئاماژە دەدات بە پەیوەندی نێوان ڕەنگی سپی و ڕووداوە بە ئازارەکان، ئەگەر هاتوو کارامایی ئاماژە سپیەکان و مەدلولە ژێدەریەکانی لەبەرچاو بگرین، لەوانەیە یەکێك لە خوێندنەوە سیمانتیکیەکان بریتیبێت لەوەی کە بیرۆکەی ئەم وەدیهاتووە ڕەنگە پەیوەستبێت بە ڕوداوی لەناوبردنی بە کۆمەڵ، بەهۆی شتێکی ترسناکەوە کە مەدلوولە هزریەکانی کاریگەری و نەخشی خۆیان لە ئاسۆی چاوەڕوانی وەدیهێنەردا دانابێت.

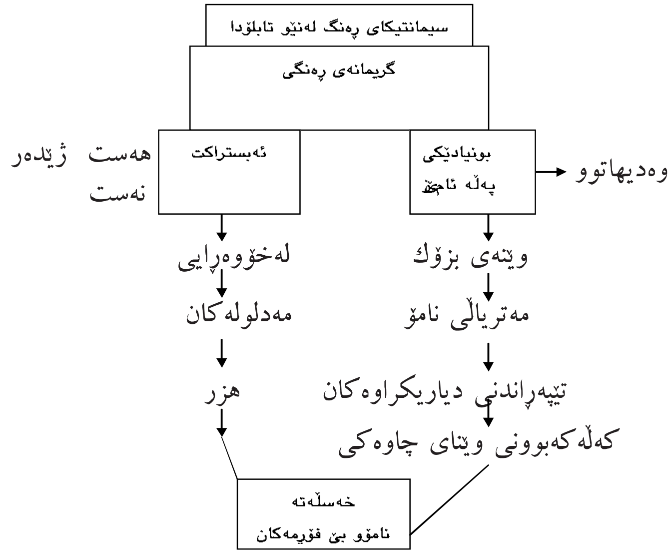

قەرەنی جەمیل
ڕۆح بە بەر قوڕدا دەكاتەوە

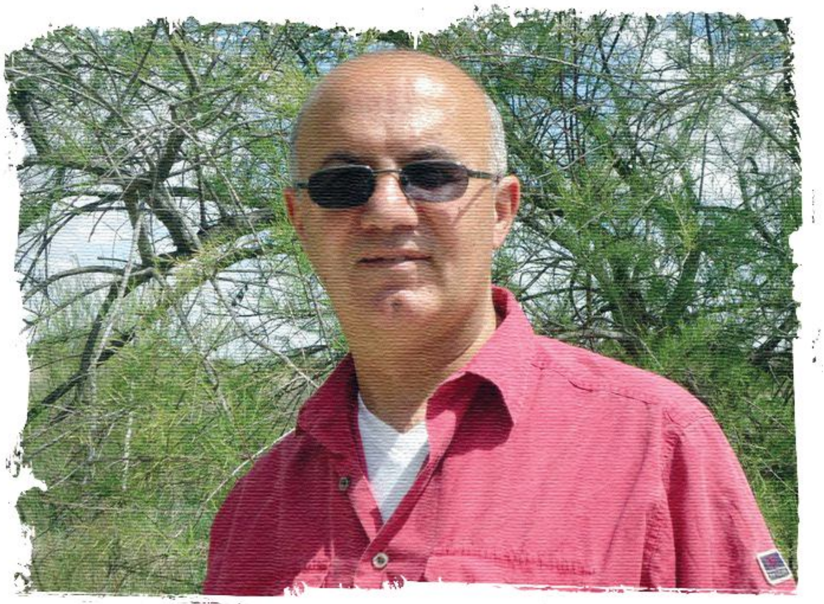

ئەحمەدی مەلا

دەسپێك دەبێ ئاماژە بۆ ئەوە بكرێت كە من ڕەخنەگری پلاستیكی نیم و ئەم چەند دێڕەی كە لێرەش دەینووسم چەند ئینتیباعێكە لەسەر ئەو تابلۆیانەی كە لە ماڵپەڕی گەلەری زاموا چاوم پێكەتوون و سەرجەم بەرهەمەكانی قەرەنی ناگرێتەوە. نە دەتوانم بچمە مێژووی ئەو تابلۆیانەوە، نە دەشتوانم لە تیۆرییەكی پلاستیكی دیاریكراویشەوە، لە شێكل و ڕەنگ و پانتاییەكان بدوێم. بەڵام خاڵی جەوهەری ئەوەیە كە قەرەنی جەمیل خاوەن هەستێكی باڵایە لە ئاوێتەكردنی هەست و بەرجەستەكردنی لە جیهانێكدا كە لە نێوەند سنوورەكانی ئەپستراكت و فیگەردایە.

كاتێك باسی ستایل و شێوازی هونەرمەندێكی دیاریكراو دەكرێت، باس لە ڕەنگ دەكرێت، گواستنەوەی ڕەنگ لە توخمێكی گشتییەوە بۆ بە تاككردنی و تایبەتمەندی پێدانێكی وا، كە لە ڕێگەیەوە هونەرمەندی پێ بناسرێتەوە. ڕەنگ لای قەرەنی تەڵخیی قوڕی هەیە، مێژووی قوڕ لە میزۆپۆتامیا تێكەڵ بە نووسین دەبێت، بەڵكو دەبێتە پەڕتووك و پەڕاو كە ئینسان مێژووی خۆی لە سەر تۆمار دەكات. قوڕ بەشێكی زۆری فەزای ئێمەی دروستكردووە. لە گەرمیانەوە تا دەشتاییەكانی دزەیی، ڕەنگ و ڕەگەزی خۆڵ، هەمیشە ئینسانەكانی بەرەو ڕووی چارەنووسی خودی خۆیان بوونەتەوە. هەر لە دروستكردنی خانوو و سەكۆوە بۆ سەرخەرمانەكان كە ڕەنگی گەنم و خۆڵ بە جۆرێك تێكەڵ دەبن كە هەنووكەیی دەست لە مل ئەبەدییەت دەكات. لێرەوە قەرەنی بەو ڕەنگانە قووڵاییەك دروست دەكات كە هەست دەكەیت هەر پانتاییەك چەندین ڕەهەندی لێوە دروست دەبن.

ڕەنگی سپی و ڕەشیش دێن هەندەی دیكە قووڵایی دەبەخەشنە پانتاییەكان، بە ئاستەم، فیگەرێك پەیدا دەبێت، ئاماژەیەكە بۆ ئەوەی پێمان بڵێت لێرە ئینسانیش هەیە كە شێكلی وەرنەگرتووە، یا شێكل و ڕووخسارەكانی سڕاونەتەوە، یا زیندەبەچاڵ كراون، ئاماژەیەكی پەنهانیشە بۆ گۆڕە بە كۆمەڵەكان، كە كاتێك ئینسانێكی كورد هەنگاو دەنێت، دڵی دەكەوێتە خورپە و خەتەرەیەك ڕۆحی دادەگیرسێنێت: بە ئاستەم پێ بەسەر زەمیندا بنێ، ڕەنگە گۆڕێك لە ژێر پێتدا هەبێت! لە هەندێ شوێن شێكلی پەنجەرەیەك دەبینین، پەنجەرەیەكە بەڵام نەبووەتە پەیوەستێك لە نێوان دەرەوە و ناوەوە، نەبووەتە ئەڵقەیەك دەرەوە بە ناوەوە ببەستێتەوە، بەڵكو تەنها شێكلێكە، دێت و دووری دەداتە تابلۆ و لە ڕەتابەت ڕزگاری دەكات. لە هەندێ شوێنیش چەند قەوانێك، عەفەوییانە فڕێدراون و كە یەكسەر پێمان دەڵێت ئێمە لە سەدەی بیست و سەرەتای سەدەی بیستویەكەمدا دەژین. قەوانێك ئەگەر ئاماژەیەكی لاوەكی بۆ چەك بكات، بەڵام مێژووی هەموو تراژیدیاكانمان دەهێنێتە زمان.

لە ڕێگەی خۆڵ و قوڕ و كەوان و پەنجەرە و قەوان و ئاژەڵێك یا سیسارکە كەچەڵێك، مێژوویەك بەرجەستە دەكات، بەڵام بە زمانی ئاماژە، ئاماژەیەكی تا بڵێی ناوەكی و پەنهان، سەمبۆل نین، بەڵكو وەكو بروسكە زیارەتمان دەكەن. مێژوو و حەكایەتمان بۆ ناگێڕنەوە، بەڵام وەكو نەقیزە جیهانێكمان لە نێو هزر و یادەوەری و زاكیرەدا دەبووژێنێتەوە كە ئەركی هونەری هاوچەرخ دەگەیەنێتە ئاستە هەرە باڵاكانی.

قەرەنی جەمیل وەكو شاعیر مامەڵە دەكات، یاوەكو مۆسیقاژەنێك، بە وردی، زۆر بە وردی مامەڵە لەگەڵ توخمەكان دەكات. هەموو ڕەگەزێك لە ماددیەتی ڕزگار دەكات و نەفەس و ڕۆحی دەكاتە بەر. بەرجەستەیەك، گرییەك، ساتمەیەك، ڕەنگێكی تایبەت، دووریی و مەنزوورێك، لە كۆتاییدا، هەموو شتێك لە پێش بینینی هونەرمەندا لە دایكبووەتەوە... بیرمان بۆ ئەفسانەیەكی دێرین ڕادەكێشێت... تەیرێك لە قوڕ دروست دەكرێت و هونەرمەندیش دێت فووی پێدا دەكات و لە پێش چاومان باڵ دەگرێت و فەزامان لە لا فراوان دەكات.... ڕەنگە ئەو پەڕەسێلكانە بن كە هاوسەنگی جیهان بپارێزن...

کوشتنی ئاماژە باوەکان لە تابلۆیەکی هونەرمەند (قەرەنی جەمیل)دا

ستار قادر

دەستپێك:

ئەم توانستە نەبینراوانەی کە دەبێتە پاڵنەرێکی جەوهەری (الدافع الجوهری) بۆ ڕاڤەکردن و پرۆسەی شیکردنەوەی هەر کارێکی هونەریی بە گشتی و هونەری وێنەکێشان بەتایبەتی، بەڕوویەکدا ڕاستەوخۆ دەگەڕێتەوە بۆ خودی کەسێتی ڕاڤەکار «مفسر» کە لە ئاست ئەو کارەی شیکردنەوەی بۆ دەکات لە ئان و چرکەساتی بەرکەوتنیدا تووشی شۆك دەبێت و ئاوێتەی کۆی ئەتمۆسفێرەکەی دەکات و گەشتێکی بینین دەکات بە نێو سەرجەم ئاماژە دیارەکانیداو لەوێڕا کەشفی مانا و دەلالییە نادیارەکانی دەکات، ئەو کاتەی لەو تەلیسمە سیحراوییە قوتاری دەبێت، بێ سێ و دوو، لە هۆکاری جەوهەری ئەو کێشکردن و ئاوێتە بوونە سیحراوییە ناسروشتی و ناباوەی بێ ویستی خۆی دەکۆڵێتەوە، ئەم قۆناغەش بە قۆناغی دەرککردن بە کۆدێکی (شیفرە) – Code – داخراو دەداتە کەسێتی ڕاڤەکار – بینەر، دوا بەدوای ئەم دەرککردنە بە بوونی کۆدێك پرۆسەی ڕاڤەکردن پیادە دەبێت، بۆیە (پێرس) گوتەنی (کە یەکێکە لەو جەمسەرە سەرەکیانەی بیریارانی میتۆدی ئاماژەگەری و بە پێشەوای ئەم میتۆدە دادەنرێت لەتەك دوو (دوسێسیردا) لە بەرامبەر هەر دەقێکی ڕاڤەکاریدا دەستنیشانی ئەو ڕاستییە حاشاهەڵنەگرەی کردووەو دەڵێ (ئەگەر کۆد – شیفرە – Code - بوونی نەبێت ڕاڤەکردنیش نابێت، دیارە دەبێت ئەوەش بخرێتە ڕوو سەبارەت بە ڕاڤەکردنی کاری هونەری پەیوەستە بە خودی ڕاڤەکارەوە ئەمە لەو ڕووەوە کە کاری هونەری یان دەقی داهێنەرانە (بەرهەمێکی کراوەیە) بە مانا ئەمیرتۆتیکۆییەکەی واتە بە پێی دنیابینی ڕاڤەکارانی شیکەرەوە ئەم مانایانە هەڵدەگرێت تا دەگاتە ڕادەیەك لە دواجاردا شتێك نامێنێت دەربارەی واتاو مانای کاری هونەری کە پێی بوترێت (دواهەمین حەقیقەتی مانای کاری هونەری . یان دەق) ئەمەش ئەو ڕاڤە یەك لەدوا یەکانەی کە بۆ کارە هونەریەکان دەکرێت ئەو ڕاستییە خراوەتە ڕوو گەر کۆنترین کارێك بە هەند وەربگرین بۆ ئەم مەبەستە کە هونەری ئەشکەوتە Cave art هەر لە سەرەتای دۆزینەوەیان و بە ئەرشیف کردنیان لە کەتالۆك و پاراستنیان بیریار و ڕەخنەگرانی بوارە جیاجیاکان کردیانە بابەتگەلێکی ئەوتۆ تا تیۆری و میتۆدەکانی لەسەر بسەلمێنن، لەم ڕوانگەیەشەوە کە باسەکەی ئێمەی هاتە سەر ئەم خاڵە دەتوانین بڵێین کە هەر ڕاڤەکارێك بەو جۆرە لێکیان دەداتەوە کە یەکدەگرێتەوە لە گەڵ میتۆدی دراسەکەی، بۆیە تا ئێستا بە لێشاو تێڕوانین و لێکدانەوەی جۆراو جۆری بەدوای خۆیدا بەرهەم هێناوە و ئەم پرۆسەیە بەردەوامی وەردەگرێت و ئەم خاڵەشە کە زەمەنی هونەر ئەبەدییە و ناکۆتایە تا بونیادەم ژیان بکات ئەو کارانەی کە لە قۆناغە مێژوویەکاندا بەرهەم هاتوون شیفرەی نوێی لێ هەڵدەهێنجرێت، کەشفی نوێ بە دوای خۆیدا دەخرێتە ڕوو، وەك کارێکی هونەری کراوە. لەبەرچاو دەگیرێت مەبەستم لە نەمری و ئەبەدیەتی ژیانی کاری هونەری لەسەر کاری هونەری داهێنەرانەیە و هەڵگری خەسڵەتگەلێکە کە مەودای زەمەنی فیزیکی دەبەزێنێ و مەودایەکی نەمریی و ئەبەدیەتی بەباڵایدا دەبڕێ.

شیکاری ئاماژەگەریانەی تابلۆکە:

لێدوانەکانمان بە ئاماژە ئایکۆنیەکان دەستپێدەکەین سەبارەت بەم تابلۆیەی هونەرمەندی نیگارکێش (قەرەنی جەمیل)، بڕوانە تابلۆکە لە خستنە ڕووی کۆی ئەو ئاماژانەوە کە زۆربەی زۆریان لە دیمەنێکی سروشتی – دەشتێکی کاکی بە کاکی و لە زەمەنی خۆرئاوابوون سەرچاوە دەگرن، دیارە شیکردنەوەکە وا پێویست دەکات بە چەند هەنگاوێك ئەم کارە ئەنجام بدەین:
هەنگاوی یەکەم: لە ڕووی چۆنیەتی (نوعیە) سەرجەم ئاماژە ئایکۆنیەکانی تابلۆکە لە خۆی گرتوون، نیشانە گەلێکی خولقێنراوی دوالیزمی نیشانەی بارو نیشانەی ئەبستراکت تەعبیرین لە دیمەنێکی سروشتیدا، ئەگەرچی تا ڕادەیەکی ئەوتۆ زۆربەی پانتایی ڕووبەری تابلۆکە ئەم کردە دوالیزمییەی لە ئاماژەکاندا دەبینرێت، بەڵام وەك ئەوەی لە تابلۆکەدا دێتە بەرچاو، بە یەکسانی ئەم چۆنیەتی ئاماژە گەلە لە ڕووی تابلۆکەی نەگرتۆتەوە، بەڵکو لە نێوان ئاماژە خولقێنراوەکان کە سەرچاوەکەیان – مرجع – دەچنەوە سەر دونیای دەوروبەرو دیمەنی وێنەی ئایکۆنی سەگێك بە کردەی ئەبستراکت تەعبیریدا تێپەڕە بووە، ئەم نیشانەگەرییە تا ڕادەیەکی زۆر بۆ بەشی باکگراوندی تابلۆکە و تا نیوەی سەرەوەی گرتۆتەوە، تا دەگاتە بەشی فۆرگراوند کە لەو پانتاییەدا هونەرمەند ئاماژە گەلێکی دابڕاو (قطعیە العلاماتیە) لە سەرچاوەگەرییەکی – واتە – مرجعیە – کە واقیعی خولقاندووە وەکو کە دەبینرێت یەکپارچە بەدەرخستن و دەربڕینی ڕووداوێکی سایکۆلۆژی و ڕۆحی لێوان لێو

ژماره ٧٠
ئاب ٢٠١٢

له شپرزەیی و نیگەرانی بەبێ ئەوەی مانایەکی زەینی بداتە دەرەوە دەنوێنێ، ئەگەرچی لە سیاقی گشتی تابلۆکەدا ئەو لێدانی فلچە و توڕەیی و شپرزەییەی کە ئەکریلکی سپی شل وەشێنراوەتە سەر ملمسی ساری ئامادەکراوی پێشوەخت بە ماتەریالی جۆراوجۆر، کە بەرز و نزمی پانتاییەکە ئەوەندەی تر بووە جێی کاریگەر بۆ دەرخستنی ئەو ڕووداوە سایکۆلۆژیە، دروست ئەو سپێتییەی لە نێوەڕاستی فۆرگراونداو بە پێی سیاقی سایکۆکە ئیحای ئێسك و پروسکی بوونەوەرێك دەداتە بینەرانی، بەو پێیەی دیمەنە ئایکۆنییە تەعبیرییە تەجریدییەکەی سەگە واق ورماوەکە و بە چەند هێڵێك وەك ڕێگە بێت بەرەو ئەو ڕووداوە ئاماژەکراوە، وەك چۆن بە هەمان هێڵی کێرف CERVE کەوانەی دیمەنی باکگراوندی تابلۆکە بەستراوەتەوە بە بەشی نێوەڕاستی تابلۆکە، بەهۆی ئەو هێڵە کەوانەییەی کە وەك ڕێگایەك ئاماژە دەدات. ئەوەی زیاتر ئەم تابلۆیەی کردۆتە جێی سەرنج و بینەر ناتوانێت بە لایدا تێپەڕێت و لە کاریگەری بۆ سەر پەردە هەرە قووڵە تەنکەکانی هەست و نەستی نەکات، لەوە سەرچاوە دەگرێت کە ئەو ئاماژە خولقێنراوە مطیعیە لە فۆرگراوندو دروست لە نێوەڕاست ئەم کردەیە پیادە کراوە و بە یەکەمین خاڵی پێرسپێکتیڤی بینەر لەخۆ دەگرێ. تا ئێرە مەبەستمان بوو ڕوونکردنەوەی پلە بە پلەی – تدرجی – ئاماژەکان لە باکگراوندەوە کە یەکەمیان شانسی کەمترین ڕووبەری پێ براوە ئاسمانە، دوابەدواو هێڵی سنووری ئاسۆی خۆرئاوابوون و تا ئێرە زیاتر لەهەر ئاماژەیەکیان ئەم بەشانە سەرچاوەیان دەچنەوە سەر سروشت، بەڵام بە کردەیەکی ئەبستراکت تەعبیریدا تیکراوە و لە ناوەڕاستەوە بە دوو هێڵی ڕەساسی تۆخ ڕێگەیەك بە پێی ئاسۆ دیمەنەکەی ناوەڕاست کە ئایکۆنی سەگەکەی تێدایە بە یەکەوە بەستۆتەوە، وەك پێشتر تا ڕادەیەك ئاماژەمان پێدا، دووەم هێڵی باو و تەعبیری تەجریدی ئاوانە دوانەیی – دوالیزمی تا دەگاتە لای ئایکۆنی سەگەکە، لەویوە بە هێڵێکی تا ڕادەیەك وەك هەڵکەنرابێت وەهایە لە شێوەی پیتی S لە دیدی سەگەکەوە بەرەو ئاماژە خولقێنراوەکەی فۆرگراوند، کە پێشتر لێی دووایِن، کێشراوە بەو واتایەی کە تێڕامانێکی قووڵ لە سەگەکەوە دەرك پێدەکرێت، بەرامبەر ئەو ئێسك و پروسکەی کە تەنها لە سیاقی کۆی تابلۆکە دەتوانرێت ئەو ئاماژەیە هەڵگری مانای ئێسك و پروسك بێت، ئەمەش دەلالەتی تێڕامان لە مەرگ دەدات. لەو ئەتمۆسفێرە غەمگینەدا کە وەك سروتێك دێتە پێش چاو، لە ڕووی ڕەنگەوە ئەگەر بڵێین ڕەنگ کۆی تابلۆکە هەڵگری ئاماژەکانی بێدەنگییە، چونکە ڕەنگێك باڵی کێشاوە بەسەر کۆی تابلۆکە کە ئۆکەرێکی سەوزباوی مردووە، یان بە پێچەوانەوە، سەوزێکی ئۆکەری بارگاوی بە غەم و نادیاری، ئەوەشی کە تاریك و ڕووناکی SHADO AND LAGHT یە، ئەوا بەشی ناوەڕاستی تابلۆکە نەبێت کە ڕووناکی خراوەتە سەر، دوو بەشەکەی دی هێڵە سنووری فۆرگراوندەکە پلەی تۆنی سەوزەکە تێرو تاریکتر دەنوێنێت و لە فۆرگراوندیشدا لەگەڵ بەکارهێنانی مادەی جۆراوجۆر، کە لە ڕووی قووڵیی بەخشییەکەی بۆ کۆی تابلۆکە و هەم بۆ ئەو دەربڕینەی کە خولقاندنی ئاماژە گەلێکی بارگاوی بە سایکۆلۆژی کێشکردنەکانی بینین بۆ سەر ئەو بەشە جەوهەرییەی کە هونەرمەند مەبەستی بووە، یان بە مانایەکی تر: مۆتیڤی سەرەکی بەرهەمهێنانی ئەم تابلۆیە لە پێناو ئەو بەشەدا بووە و تا ڕادەیەکی زۆر ئامانجەکە پێکراوە. بۆیە ئەتوانم ئەوە بڵێم گەر ئەو تابلۆ داهێنەرە نەبوایە ئەم دەقە ڕەخنەییەش بەرهەم نەدەهات.